

Důsledky úpadku obchodní korporace pro členy jejího statutárního orgánu

🕒 01.06.2021 / 06:17

Úpadek obchodní korporace znamená v první řadě zásadní ohrožení uspokojení pohledávek pro její věřitele. Jaké povinnosti a případné negativní důsledky ale přináší pro členy jejího statutárního orgánu? A jakým způsobem se v této souvislosti změnila pravidla v souvislosti s přijatou novelou zákona o obchodních korporacích?

Michal Przczek

Weinhold Legal, v.o.s. advokátní kancelář

Důsledky podle insolvenčního práva

Tak jako je insolvenčním zákonem^[1] definována samotná úpadeková situace, obsahuje právě tento předpis také základní rámec povinností, které jsou spojeny pro členy statutárního orgánu se situací, kdy obchodní korporace jako dlužník naplní podmínky úpadku.

První a zcela zásadní povinností členů statutárního orgánu v souvislosti se vznikem úpadku je především jeho **včasné rozpoznání**. Součástí obecné povinnosti členů statutárního orgánu jednat s péčí řádného hospodáře je také dostatečný přehled o aktuální hospodářské situaci obchodní korporace v takovém rozsahu, aby bylo možné učinit závěr o jejím případném úpadku^[2]. V přímé návaznosti na zjištění úpadku má pak následovat řádné **podání příslušného insolvenčního návrhu** za obchodní korporaci jako dlužníka ve smyslu ustanovení § 98 insolvenčního zákona.

Není jistě novinkou, že hektický legislativní vývoj spojený s koronavirovou pandemií zasáhl také oblast insolvenčního práva, kdy speciální zákonná úprava **dočasně suspendovala** právě tuto povinnost k podání insolvenčního návrhu ze strany dlužníka. Dlužník tak byl k podání insolvenčního návrhu povinen pouze v případech, kdy úpadek vznikl již před přijetím mimořádného opatření při epidemii nebo nebyl převážně způsoben okolnostmi souvisejícími s těmito mimořádnými opatřeními, které by dlužníku znemožňovaly nebo podstatně ztěžovaly plnit jeho peněžité závazky^[3]. Je ale nutné upozornit, že **nejpozdější termín časového období pro pozastavení povinnosti k podání dlužnických insolvenčních návrhů se blíží ke svému konci, který nastane již 30. 6. 2021**. Nedojde-li tedy k žádnému prodloužení současného legislativního stavu, vrátí se insolvenční úprava od 1. 7. 2021 zpět k původnímu režimu, a to včetně zmiňované povinnosti ke včasnému a řádnému podání dlužnického insolvenčního návrhu.

Nesplnění této povinnosti je pak spojeno především se vznikem **odpovědnosti za újmu** vzniklou v takovém důsledku **věřitelům společnosti** ve smyslu ustanovení § 99 insolvenčního zákona. Rozsah této újmy pak odpovídá rozdílu mezi výší pohledávky konkrétního věřitele přihlášené do insolvenčního řízení a částkou, kterou věřitel následně skutečně během insolvenčního řízení obdržel. Účelem daného ustanovení je tak eliminace pozdního podání dlužnického insolvenčního návrhu, které vede ke snížení perspektivy uspokojení pohledávek věřitelů obchodní korporace. Proto v případě, pokud člen statutárního orgánu prokáže, že

pozdní podání insolvenčního návrhu nemělo vliv na rozsah uspokojení věřitelů, své odpovědnosti se zproští. Stejně tomu bude i v případě, pokud prokáže, že k podání nedošlo v důsledku skutečností, které nastaly nezávisle na jeho vůli a nemohl je odvrátit ani při vynaložení veškerého spravedlivě požadovatelného úsilí.

Důsledky podle práva obchodních korporací

Další povinnosti spojené se vznikem úpadku obchodní korporace vyplývají také z právní úpravy obsažené v zákoně o obchodních korporacích[4]. Její jádro představovalo ve znění účinném do 31. 12. 2020 především ustanovení § 68 zákona o obchodních korporacích. Tato právní úprava, jejímž deklarovaným inspiračním zdrojem byl britský institut známý jako *wrongful trading*, spočívala v možnosti soudu založit **ručení člena statutárního orgánu** v případě, že tento člen nečinil za hrozícího úpadku v rozporu s povinností péče řádného hospodáře vše potřebné a rozumně předpokladatelné k odvrácení vzniku úpadku, o kterém bylo následně také rozhodnuto.

I když bylo příslušné ustanovení § 68 přijatou novelizací s účinností k 1. 1. 2021 **zrušeno**, podle přechodného ustanovení novelizačního zákona je stále v plném rozsahu **aplikovatelné na všechna insolvenční řízení, která byla zahájena před 1. 1. 2021**[5]. Jedná se tedy o všechny případy, kdy insolvenční návrh (ať už podaný ze strany věřitele nebo ze strany dlužníka) došel před tímto datem věcně příslušnému soudu[6]. Řízení o založení ručení členů statutárního orgánu na základě tohoto ustanovení tak mohou být nadále předmětem agendy soudů i v současnosti.

Obsahově tato koncepce vyžadovala po členovi statutárního orgánu aktivní činnost spočívající v odvrácení úpadkové situace, která je ve své podstatě konkretizací obecné povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře. Tento požadavek je tak svou povahou náročnější oproti „pouhému“ rozpoznání úpadku a včasnému podání insolvenčního návrhu. Jednalo se přitom o obecně využitelný nástroj, který nebyl nijak vázán na podmínku, že dotyční věřitelé musí mít svou pohledávku přihlášenou v insolvenčním řízení. Zároveň dané řízení nebylo s ohledem na ustanovení § 159 odst. 1 insolvenčního zákona incidenčním sporem a bylo tudíž možné, aby příslušné řízení pokračovalo také poté, co skončí samotné řízení insolvenční.

Důsledkem této právní úpravy tak bylo na jedné straně zvýhodnění vlastní iniciativy a aktivity jednotlivých věřitelů, na straně druhé bylo ovšem možné za její deficit považovat odklon od zásady poměrného uspokojení věřitelů (zásada *par conditio creditorum*, resp. *pari passu*). Uplatnění ručení vůči členovi statutárního orgánu totiž ve skutečnosti vytváří paralelní proces vedený vedle insolvenčního řízení, který motivuje věřitele k samostatnému postupu s vidinou vyšší míry uspokojení pro nejrychlejší z nich s ohledem na omezenost dostupného majetku. Takové řízení tak fakticky koliduje s kolektivním charakterem insolvenčního řízení, které má díky působení již zmiňované zásady poměrného uspokojení věřitelů eliminovat stav, kdy dochází k úplnému uspokojení pouze u nejrychleji reagujících věřitelů na úkor těch ostatních[7]. Teorie se zároveň přiklání k názoru, že ručení je založeno vůči konkrétnímu věřiteli, který inicioval příslušné řízení, nikoliv vůči veškerým věřitelům[8].

Koncepčně byla zrušená úprava ručení podle ustanovení § 68 zákona o obchodních korporacích s účinností od 1. 1. 2021 nahrazena novým institutem inspirovaným tentokrát francouzskou úpravou známou jako žaloba na doplnění pasiv (*l'action en comblement de passif*). Podstatou tohoto nástroje obsaženého v ustanovení § 66 zákona o obchodních korporacích je oprávnění insolvenčního soudu v případě prohlášení konkursu uložit na návrh insolvenčního správce členovi statutárního orgánu **povinnost poskytnout plnění do majetkové podstaty**, a to až do maximální výše dané rozdílem mezi souhrnem dluhů a hodnotou majetku obchodní korporace v úpadku.

Podmínkou pro aktivaci tohoto institutu je takové porušení povinnosti ze strany člena statutárního orgánu, které přispělo ke vzniku úpadku obchodní korporace. K této úpravě je možné poznamenat, že na rozdíl od předchozího stavu, vychází důsledněji z koncepce využívané po určitou dobu v zahraničí. Z hlediska důsledků je klíčové přenesení vzniku povinnosti do insolvenčního řízení, kdy se jedná o incidenční spor řešený v jeho rámci. Na jedné straně tak dochází především ke zdůraznění zásady poměrného uspokojení věřitelů, kdy se plnění člena statutárního orgánu stane součástí majetkové podstaty rozdělované následně mezi všechny přihlášené věřitele. Celá koncepce je ovšem na stranu druhou postavena na procesní aktivitě ze strany insolvenčního správce, který je nově jedinou aktivně legitimovanou osobou k zahájení příslušného řízení za účelem vyvození odpovědnosti. Aktivita jednotlivých věřitelů je tak v tomto směru zásadním způsobem upozaděna, kdy se omezuje na povinnost insolvenčního správce příslušný návrh podat, pokud o tom rozhodne věřitelský výbor. Případná absence dostatku prostředků

v majetkové podstatě pak umožňuje insolvenčnímu správci podmínit podání návrhu nebo pokračování v řízení složením přiměřené zálohy ze strany věřitelů.

Zásadním bodem této nově pojaté právní úpravy je pak dále určení horní hranice případné povinnosti člena statutárního orgánu. Její konkrétní stanovení určené zmiňovaným rozdílem mezi souhrnem všech dluhů obchodní korporace a hodnotou jejího majetku je přitom možné určit zpravidla až na základě konečné zprávy v rámci insolvenčního řízení^[9]. Možnost moderace nároku ze strany soudu je pak vázána na porovnání, jakou měrou přispělo porušení povinnosti členem statutárního orgánu k nedostatečné výši majetkové podstaty. **I přes toto zmírnění je ale možné konstatovat, že majetkový dopad na členy statutárních orgánů může být v tomto směru zcela zásadní.**

Z pohledu členů statutárního orgánu je tak pozornost podle této nové úpravy zaměřena na prosazování takového jednání, které nepřispívá k úpadku příslušné obchodní korporace. Praktický dopad ovšem bude záviset na důslednosti při procesním postupu jednotlivých insolvenčních správců.

Závěr

Vzhledem k tomu, že vznik úpadkové situace představuje v životě obchodní korporace významný předěl, který kompletně mění způsob fungování jejích vnitřních mechanismů, věnuje právní úprava svou pozornost také povinnostem členů statutárního orgánu vázaným na eliminaci vzniku úpadku, jeho včasnou detekci a v neposlední řadě na včasné zahájení příslušného insolvenčního řízení. **S ohledem na blížící se konec specifického „koronavirového“ režimu a novou korporacní úpravu případných důsledků tak tato otázka bezpochyby nabývá pro samotné členy statutárních orgánů na důležitosti.**

Weinhold Legal

[1] Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“)

[2] Obdobně Zvára, M. *Ručení členů statutárních orgánů kapitálových společností za dluhy společnosti vůči věřitelům dle § 68 zákona o obchodních korporacích* Obchodněprávní revue, roč. 2016, č. 5, s. 135 a násl.

[3] Viz ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

[4] Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obchodních korporacích“)

[5] Viz ustanovení čl. II odst. 7 zákona č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony

[6] Viz ustanovení § 97 odst. 1 insolvenčního zákona

[7] Richter, T. *Insolvenční právo, 2. doplněné a upravené vydání* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 188.

[8] Viz zejména Hurychová, K. *K institutu wrongful trading v anglickém právu a jím inspirovanému ručení při úpadku dle § 68 z. o. k.* In: Hurychová, K., Borsík, D. (eds.) *Corporate governance, 1. vydání* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 165.

[9] Šuk, P. § 66 [Zvláštní povinnosti při úpadku obchodní korporace]. In: Štenglová, I., Havel, B., Čileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 230.